

1. Vilket rättsligt skydd har jag i ert land mot företagsrelaterade människorättskränkningar? Inkluderar detta skydd ersättning?**a. Civilrätt**

Alla som anser att de har fått sina rättigheter kränkta av ett tyskt företag kan vidta rättsliga åtgärder mot företaget vid de tyska tvistemålsdomstolarna. Behörig domstol är i princip den domstol i vars domkrets svarandebolaget har sitt säte. Ett företags säte är den plats som fastställts som säte i bolagsordningen, dvs. den plats där bolaget har sitt högkvarter eller huvudsakliga verksamhetsort. De tyska domstolarnas internationella behörighet följer av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (den omarbetade Bryssel I-förordningen). Mer information om denna förordning finns [här](#).

Om svarandebolagets säte inte är beläget i EU eller i en stat som är part i Luganokonventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område av den 30 oktober 2007, kan de tyska domstolarnas internationella behörighet följa av de tyska civilprocessreglerna, särskilt den tyska civilprocesslagen (*Zivilprozessordnung* – ZPO). Enligt § 32 ZPO kan t.ex. en talan väckas vid en tysk domstol om åtminstone en del av den skadeståndsgrundande händelsen ägde rum i Tyskland. En handling anses ha ägt rum både på den ort där den person som förorsakade skadan handlade (*Handlungsort*) och på den ort där den skadelidande personens lagstadgade rättigheter åsidosattes (*Erfolgsort*).

Behörigheten gäller även när en talan väcks av tredjelandsmedborgare som inte är bosatta i EU.

Den nationella rättsordning med behörighet att pröva krav till följd av en skadegrundande händelse fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 864/2007 av den 11 juli 2007 om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser (Rom II-förordningen). I förordningen anges att huvudregeln är att lagen i det land där skadan uppkommer ska tillämpas oavsett i vilket land den skadevällande händelsen inträffade och oavsett i vilket eller vilka länder indirekta följder av händelsen uppkommer (artikel 4.1 i Rom II-förordningen). Mer information om tillämplig lag finns [här](#).

Enligt de tyska civilprocessreglerna får en talan som väckts av olika kåranden prövas gemensamt, t.ex. genom förening av mål (*Streitgenossenschaft*) (se § 59 ff. ZPO). Enligt § 59 ZPO kan flera personer tillsammans stämma någon eller bli stämda om de utgör en juridisk enhet i förhållande till tvisteföremålet eller om de har en rättighet eller skyldighet som grundas på samma faktiska eller rättsliga grund.

År 2018 införde Tyskland möjligheten att väcka grupptalan (*Musterfeststellungsklage*) i mål där en stor mängd konsumenters rättigheter har åsidosatts till följd av ett företags agerande. Vissa särskilt bemyndigade konsumentskyddsorganisationer får, på vissa villkor, väcka grupptalan för att få ett domstolsavgörande rörande de centrala faktiska och rättsliga frågor som samtliga konsumenters krav grundas på. En grupptalan avbryter preskriptionstiden för de enskilda kraven från de konsumenter som förts upp i registret över ansökningar (konsumenterna kan därför invänta resultatet av grupptalan utan att riskera att förlora sina rättigheter). Konsumenter kan gratis registrera sina krav i registret över ansökningar. Fastställelse domen (om de viktiga faktiska och rättsliga frågorna) är bindande för både företaget och de konsumenter som har registrerats i registret. Efter en fastställelse dom till konsumenternas fördel är ett företag förmodligen villigt att frivilligt betala ut ersättning. Om företaget inte betalar frivilligt kan de konsumenter som är registrerade i registret åberopa fastställelse domen för driva in sina fordringar i eller utanför domstol.

b. Lagen om administrativa överträdelse

Enligt lagen om administrativa överträdelse (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*) kan böter på upp till 10 miljoner euro utdömas mot företag om t.ex. en person i företagsledningen begår ett brott. Detta gäller även företagsrelaterade människorättskränkningar. Ett högre bötesbelopp kan fastställas om syftet även är att ta bort den ekonomiska vinning som företaget fick av brottet.

Den tyska regeringens koalitionsavtal för den 19:e lagstiftningsperioden innehåller bestämmelser om reformering av lagen om företagsböter. Detta arbete befinner sig fortfarande i förberedelsestadiet.

2. Finns det särskilda bestämmelser för grova människorättskränkningar? Gäller dessa bestämmelser miljöbrott eller allvarlig arbetskraftsexploatering?

Den tyska lagen om utomobligatoriskt skadeståndsansvar innehåller inte några särskilda bestämmelser om grova människorättskränkningar. Om en grov människorättskränkning medför att en lagstadgad enskild rättighet åsidosätts kan detta emellertid omfattas av de allmänna bestämmelserna om utomobligatoriskt skadeståndsansvar. Enligt § 823.1 i civillagen (*Bürgerliches Gesetzbuch*) är t.ex. en person som uppsåtligt eller på grund av vårdslöshet olagligen skadar en annan persons liv eller hälsa, frihet, egendom eller någon annan rättighet skyldig att betala skadestånd. Om en persons liv eller hälsa, frihet, egendom eller någon annan rättighet skadas är det inte enbart den person som direkt förorsakade skadan som är skyldig att betala skadestånd, utan även alla personer som inte har vidtagit nödvändiga och rimliga åtgärder för att förhindra att tredje man skadas, om den personen har gett upphov till en sådan risk (*Verkehrssicherungspflicht*).

På miljöansvarsområdet betraktas dessutom vissa särskilt angivna fall av åsidosättande av enskildas lagstadgade rättigheter som ansvarsbrott, se t.ex. § 1 ff. i miljöansvarslagen (*Umwelthaftungsgesetz*), § 25 ff. i kärnkraftslagen (*Atomgesetz*), § 32 ff. i gentekniklagen (*Gentechnikgesetz*) och § 89 i vattenhushållningslagen (*Wasserhaushaltsgesetz*).

På det straffrättsliga området omfattas grova människorättskränkningar även av de allmänna straffrättsliga bestämmelserna. Allvarliga former av arbetskraftsexploatering är straffbara gärningar enligt t.ex. § 233 i strafflagen (*Strafgesetzbuch* – StGB) (människohandel för arbetskraftsexploatering). För att framtida generationer ska få anständiga levnadsförhållanden skyddas även miljön i straffrätten. Enligt bestämmelserna i strafflagen (§ 324 ff. StGB) är vatten, luft och mark väsentliga delar av miljön som ska ges omfattande skydd. I Tyskland anses detta ingå i kärnstraffrätten (*Kernstrafrecht*). Detta grundläggande skydd kompletteras av olika bestämmelser i den straffrättsliga sekundärlagstiftningen (*Nebenstrafrecht*), som även innehåller bestämmelser om skydd av växter och djur. För att bevara miljöskyddet som en gränsöverskridande uppgift tas samtidigt hänsyn till de omfattande kraven i EU-rätten.

3. Jag har utsatts för människorättskränkningar utanför EU till följd av ett europeiskt transnationellt företags verksamhet. Kan jag vända mig till domstolarna i ert land om jag inte är EU-medborgare eller inte bor i EU? Under vilka villkor kan jag göra gällande att mina rättigheter har kränkts? Var hittar jag mer information?

Alla som anser att de har fått sina rättigheter kränkta av ett tyskt företag kan vidta rättsliga åtgärder mot företaget vid de tyska tvistemålsdomstolarna.

Behörig domstol är i princip den domstol i vars domkrets svarandebolaget har sitt säte. Ett företags säte är den plats som fastställts som säte i

bolagsordningen, dvs. den plats där bolaget har sitt högkvarter eller huvudsakliga verksamhetsort. De tyska domstolarnas internationella behörighet följer av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (den omarbetade Bryssel I-förordningen). Mer information om denna förordning finns [här](#).

Om svarandebolagets säte inte är beläget i EU eller i en stat som är part i Luganokonventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område av den 30 oktober 2007, kan de tyska domstolarnas internationella behörighet följa av de tyska civilprocessreglerna, särskilt den tyska civilprocesslagen (*Zivilprozessordnung* – ZPO). Enligt § 32 ZPO kan t.ex. en talan väckas vid en tysk domstol om åtminstone en del av den skadeståndsgrundande händelsen ägde rum i Tyskland. En handling anses ha ägt rum både på den ort där den person som förorsakade skadan handlade (*Handlungsort*) och på den ort där den skadelidande personens lagstadgade rättigheter åsidosattes (*Erfolgsort*).

Behörigheten gäller även en talan som väcks av tredjelandsmedborgare som inte är bosatta i EU.

Den nationella rättsordning med behörighet att pröva krav till följd av en skadegrandande händelse fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 864/2007 av den 11 juli 2007 om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser (Rom II-förordningen). I förordningen anges att huvudregeln är att lagen i det land där skadan uppkommer ska tillämpas oavsett i vilket land den skadevällande händelsen inträffade och oavsett i vilket eller vilka länder indirekta följder av händelsen uppkommer (artikel 4.1 i Rom II-förordningen). Mer information om tillämplig lag finns [här](#).

Mer information finns [här](#).

4. Kan ombudsmannainstitutioner, jämställdhetsorgan eller människorättsinstitutioner ge stöd åt offer för människorättskränkningar som begåtts av europeiska transnationella företag utanför EU? Kan jag vända mig till domstolarna i ert land om jag inte är EU-medborgare eller inte bor i EU? Finns det några andra offentliga organ (t.ex. arbets- eller miljöinspektioner) som kan utreda ärendet? Var hittar jag information om mina rättigheter?

Tysklands nationella kontaktpunkt för OECD:s riktlinjer för multinationella företag fungerar som ett utomrättsligt klagomålsorgan. Kontaktpunkten är knuten till förbundsministeriet för ekonomi och energi och har till uppgift att främja kunskap om och effektivt genomförande av OECD:s riktlinjer. Alla som kan visa att de har ett legitimt intresse kan inge ett klagomål till den nationella kontaktpunkten om ett multinationellt företags potentiella överträdelse av OECD:s riktlinjer. Den nationella kontaktpunkten prövar de ingivna klagomålen. Om klagomålen godtas hjälper kontaktpunkten de berörda parterna att lösa sina tvistefrågor i ett förliknings- eller medlingsförfarande. Den nationella kontaktpunkten ansvarar bland annat för klagomål om bristande respekt för mänskliga rättigheter och bristande hänsyn till mänskliga rättigheter vid den företagsgranskning (*due diligence*) som avses i OECD:s riktlinjer. Den reviderade versionen av OECD:s riktlinjer från 2011, som innehåller specifika rekommendationer beträffande företags respekt för mänskliga rättigheter, bygger uttryckligen på FN:s vägledande principer om företag och mänskliga rättigheter.

Den nationella kontaktpunkten samordnar sin verksamhet och sina beslut med den interministeriella kommittén för OECD:s riktlinjer. Sju olika förbundsministerier ingår i denna kommitté. Arbetsgruppen om OECD:s riktlinjer är ytterligare ett diskussionsforum. I arbetsgruppen ingår, förutom företrädarna för alla förbundsministerier i den interministeriella kommittén för OECD:s riktlinjer, företrädare för näringslivsorganisationer, fackföreningar och icke-statliga organisationer.

Mer information om förfarandet för att inge klagomål till den nationella kontaktpunkten (inklusive information om de klagomål som tagits emot och vad de har lett till) finns online på den tyska nationella kontaktpunktens webbplats, som du hittar [här](#).

5. Har ert land ålagt europeiska transnationella företag att införa klagomålsmekanismer eller medlingstjänster för kränkningar till följd av företagets affärsverksamhet? Gäller dessa skyldigheter även kränkningar som skett utanför EU? Vem ansvarar för övervakningen av dessa verksamheter i ert land? Går det att få tillgång till offentliga rapporter med information om hur systemet fungerar?

I den nationella handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter 2016–2020 (nedan kallad den nationella handlingsplanen) angav förbundsregeringen att den förväntade sig att alla företag på lämpligt sätt integrerar konsekvensanalyser med avseende på mänskliga rättigheter i sina affärsverksamheter i Tyskland och runt om i världen, dvs. även utanför EU. Denna förväntan är inte detsamma som en rättsligt bindande bestämmelse. I den nationella handlingsplanen definieras konsekvensanalys med avseende på mänskliga rättigheter grundat på fem kärnfaktorer, varav en är att företaget har inrättat en klagomålsmekanism.

I den nationella handlingsplanen framhålls den viktiga roll som icke-statliga klagomålsmekanismer kan spela och företag uppmanas att delta i eller inrätta sådana mekanismer. Den nationella handlingsplanen innehåller flera krav på hur en icke-statlig klagomålsmekanism ska inrättas och fungera.

Klagomålsmekanismen bör t.ex. utformas på olika sätt beroende på målgruppen. När nya mekanismer inrättas, och när befintliga mekanismer används, bör man säkerställa att de garanterar ett rättvist, balanserat och förutsägbart förfarande som är tillgängligt för alla potentiellt drabbade. Förfarandet bör vara så öppet som möjligt för de berörda parterna och bör följa de internationella människorättsstandarderna. Flera tyska företag har redan inrättat interna eller sektorsvisa klagomålsmekanismer för att göra det möjligt för anställda och personer utanför företaget att göra gällande att deras mänskliga rättigheter har kränkts.

Förbundsregeringen granskar hur långt företagen har kommit i sina konsekvensanalyser med avseende på mänskliga rättigheter. Granskningen sker med hjälp av en undersökning som genomförs varje år under perioden 2018–2020 i enlighet med vetenskapliga standarder. Undersökningen kommer att ge empiriska data om huruvida företag med fler än 500 anställda har inrättat klagomålsmekanismer och huruvida dessa mekanismer fyller sin avsedda funktion. Resultatet av den kontroll som genomförs inom ramen för den nationella handlingsplanen är också viktigt för förbundsregeringens diskussion om uppföljningsåtgärder till den nationella handlingsplanen. Om den kontroll som genomförs inom ramen för den nationella handlingsplanen visar att färre än 50 procent av de berörda företagen uppfyller handlingsplanens krav på konsekvensanalyser kommer förbundsregeringen, enligt den nationella handlingsplanen, att överväga ytterligare åtgärder, inklusive lagstiftningsåtgärder. I den nuvarande förbundsregeringens koalitionsavtal föreskrivs även att förbundsregeringen, beroende på resultatet av en övergripande och faktisk översyn av handlingsplanen, kan vidta lagstiftningsåtgärder och ställa sig bakom EU-lagstiftning.

Medlemmarna i partnerskapet för hållbara textilier, som samlar en rad olika intressenter, fäster stor vikt vid att säkerställa effektiva klagomålsmekanismer längs globala värde- och leveranskedjor. Information och exempel på bästa praxis utbyts därför mellan olika medlemmar inom ramen för klagomålsmekanismens expertgrupp. Partnerskapet för hållbara textilier samarbetar dessutom med rättvisemärkningsstiftelsen *Fair Wear Foundation*, som har klagomålsmekanismer i sju textilproducerande länder.

Inom det tyska utvecklingsarbetet ges för närvarande stöd till projekt för att förbättra arbetsförhållandena inom textilsektorn i Bangladesh, Myanmar (Burma) och Pakistan. Bland projektaktiviteterna ingår utveckling och genomförande av strategier för effektiva klagomålsmekanismer.

Som ett led i förbundsministeriet för ekonomiskt samarbete och utvecklings strategi på människorättsområdet har de regeringsorgan som genomför Tysklands utvecklingsinitiativ infört klagomålsmekanismer: *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH* (GIZ), som är ett statligt bolag, och *KfW Entwicklungsbank* (KfW), som är en utvecklingsbank och offentligrättslig institution, har sedan 2013 inrättat klagomålsmekanismer för människorättskränkningar. De följdes 2017 av två högre myndigheter på förbunds nivå: förbundsstatutet för geovetenskap och råvaror (*Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe* – BGR) och det nationella metrologiinstitutet (*Physikalisch-Technische Bundesanstalt* – PTB).

Klagomålsmekanismerna är tillgängliga för allmänheten och kan även användas för klagomål som rör verksamheter utanför EU. På begäran tillhandahåller GIZ, KfW, BGF och PTB information till ministeriet om de klagomål som de tagit emot.

Deutsche Investitions- und Entwicklungsgesellschaft mbH (DEG), ett dotterbolag till KfW, inrättade dessutom sin egen klagomålsmekanism 2014.

Följande utomrättsliga tvistlösningsmekanismer finns i Tyskland (för förfaranden vid den nationella kontaktpunkten för OECD:s riktlinjer om multinationella företag, se fråga 4):

I medlingsförfaranden kopplas en tredje man endast in för att medla i tvisten. Han eller hon har ingen befogenhet att fatta beslut. Medling är en lättillgänglig tvistlösningsmetod som i princip inte är knuten till något specifikt område. Medling kan därför användas inom alla områden där det uppstår en tvist. Tyskland erbjuder även en möjlighet att lösa tvister genom att en tredje man lägger fram ett (icke bindande) förslag till beslut för parterna. En särskild form av tvistlösning vid konsumentavtal regleras av lagen om alternativ tvistlösning i konsumentärenden (*Gesetz über die alternative Streitbeilegung in Verbrauchersachen* – VSBG). Genom denna lag erbjuds konsumenter en enkel och gratis tvistlösningsmetod. Dessutom får företagen tillgång till en mekanism för att hantera konsumentklagomål på ett sätt som förbättrar bilden av dem och hjälper dem att undvika rättsprocesser.

Det finns även möjlighet att använda sig av ett skiljeförfarande (utanför domstol), om parterna går med på detta.

Mer information om möjligheterna till medling finns [här](#).

6. Har jag särskilda rättigheter om jag är ett sårbart offer som begär gottgörelse för företagsrelaterade människorättskränkningar? Kan jag få rättshjälp och i så fall på vilka villkor? Vilka kostnader täcks av rättshjälp? Har jag samma rätt till rättshjälp även om jag inte är EU-medborgare eller inte bor i EU?

Den tyska civilprocesslagen innehåller olika mekanismer för att förenkla tillgången till de tyska tvistemålsdomstolarna. Kärande kan t.ex. ansöka om rättshjälp om de inte har råd att betala rättegångskostnaderna (§ 114 ff. ZPO). Efter att ha undersökt kärandens personliga och ekonomiska omständigheter och förutsättningar att vinna målet täcks domstolskostnaderna och advokatarvodena helt eller delvis beroende på kärandens behov, förutsatt att talan inte förfaller vara en okynnestalan. Utländska fysiska personer kan också ansöka om rättshjälp för att väcka talan i Tyskland. Utländska juridiska personer med säte i EU – t.ex. brottsofferorganisationer – kan beviljas rättshjälp enligt de villkor som anges i den tyska civilprocesslagen.

Direktiv 2003/8/EG syftar till att förbättra möjligheterna till rättslig prövning i gränsöverskridande tvister genom fastställande av gemensamma minimiregler för rättshjälp i sådana tvister.

Senaste uppdatering: 28/07/2020

Sidans nationella språkversion sköts av respektive medlemsland. Översättningarna har gjorts av EU-kommissionen. Det är möjligt att översättningarna ännu inte tar hänsyn till eventuella ändringar som de nationella myndigheterna har gjort. Europeiska kommissionen fritar sig från allt ansvar för information och uppgifter i detta dokument. För de upphovsrättsliga regler som gäller för den medlemsstat som ansvarar för denna sida hänvisas till det rättsliga meddelandet.